

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
TILLAR FAKULTETI
O'ZBEK VA RUS TILLARI KAFEDRASI

FILOLOGIK TADQIQOTLARNING
YANGI BOSQICHI:
ZAMONAVIY TENDENSIYALAR VA
ISTIQBOLLAR
XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN MATERIALLARI

2023-yil, 15-may

BUXORO – 2023

ILMIY ANJUMANNING DASTURIY QO'MITASI

1. M.I. Daminov – Buxoro davlat Pedagogika instituti direktori, rais;
2. Sh.N. Murodov – Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor, rais muovini;
3. A.A. Ikramov – Ilmiy – tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i, a'zo;
4. D.A. Tosheva – Tillar fakulteti dekani, a'zo;
5. N.I. G'aybullayeva – Ta'lim sifatini nazorat qilish bo'limi boshlig'i, a'zo;
6. R.A. Saidova – O'zbek va rus tillari kafedrasida mudiri, a'zo;
7. G.B. Rustamova – O'zbek va rus tillari kafedrasida dotsenti, a'zo;
8. S.X. Mahmudova – O'zbek va rus tillari kafedrasida dotsenti, a'zo;
9. M.Sh. Boltayeva – O'zbek va rus tillari kafedrasida katta o'qituvchisi, a'zo;
10. Z.A. Salixova – O'zbek va rus tillari kafedrasida katta o'qituvchisi, a'zo;
11. D.H. G'afurova – O'zbek va rus tillari kafedrasida o'qituvchisi, a'zo;
12. N.N. Mirjonov – O'zbek va rus tillari kafedrasida o'qituvchisi, a'zo;
13. M.U. Usmonova – O'zbek va rus tillari kafedrasida o'qituvchisi, a'zo;
14. N.O. Avazova – O'zbek va rus tillari kafedrasida o'qituvchisi, a'zo;
15. H.S. Ubaydova – O'zbek va rus tillari kafedrasida o'qituvchisi, a'zo;

ILMIY ANJUMANNING TASHKILY QO'MITASI

1. Sh.N. Murodov – Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor, rais;
2. A.A. Ikramov – Ilmiy – tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i, rais muovini;
3. Sh.A. Raximov – Ishlar boshqarmasi boshlig'i, a'zo;
4. D.A. Tosheva – Tillar fakulteti dekani, a'zo;
5. N.I. G'aybullayeva – Ta'lim sifatini nazorat qilish bo'limi boshlig'i, a'zo;
6. R.A. Saidova – O'zbek va rus tillari kafedrasida mudiri, a'zo;
7. G.B. Rustamova – O'zbek va rus tillari kafedrasida dotsenti, a'zo;
8. S.X. Mahmudova – O'zbek va rus tillari kafedrasida dotsenti, a'zo;
9. M.Sh. Yunusova – O'zbek va rus tillari kafedrasida o'qituvchisi, a'zo;
12. N.N. Mirjonov – O'zbek va rus tillari kafedrasida o'qituvchisi, a'zo;
13. T.L. Chxetiane – O'zbek va rus tillari kafedrasida o'qituvchisi, a'zo;
14. L.M. Mustafoyeva – O'zbek va rus tillari kafedrasida o'qituvchisi, a'zo.

To'plam O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi Rayosati majlisining 39-son bayoni 20-bandi birinchi xatboshisida belgilangan 2023-yilga mo'ljallangan xalqaro va respublika miqyosida o'tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar ro'yxatini tasdiqlash to'g'risidagi topshirig'i, Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2023-yil 2-maydagi 2023-yilda o'tkazilishi rejalashtirilgan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar ro'yxatini tasdiqlash to'g'risida 118-sonli buyrug'i rejasida belgilangan tadbirlarning bajarilishi maqsadida 2023-yil 5-may kuni Buxoro davlat pedagogika instituti Tillar fakulteti O'zbek va rus tillari kafedrasida "Filologik tadqiqotlarning yangi bosqichi: zamonaviy tendensiyalar va istiqbollar" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari asosida tuzildi.

Mas'ul muharrir:

R.A.Saidova – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Taqrizchilar:

G'.N.Murodov – filologiya fanlari doktori, professor

N.I.G'aybullayeva – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

abgor bo'lgan qalbni xurmo daraxti misoli tez o'sishini ya'ni yayrashini istaydi. Bu xohishini chiroyli obrazlar misolida dalillagan. Lirik qahramonning bunday qarashlari har qanday she'riyat ixlosmandlari uchun yangilikdir. Salim Ashur nozik so'zlar yordamida ulkan ma'nolarni joylagan.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, zamonaviy she'riyatimiz ko'p bosqichli xususiyati bilan o'z muxlislariga ega bo'ldi. Ijodkorlar safi kengayib, mavzu doirasi ham ancha takomillashdi. Yosh avlodni tarbiyalash borasidagi say-harakatlar o'z samarasini berdi.

Adabiyotlar:

1. S. Mirzayev, S. Shermuhammedov. Hozirgi zamon o'zbek adabiyoti tarixi. Toshkent. O'zbekiston. 1993.
2. Hasan Said. Jangchining qo'shiqlari. Toshkent, O'zdavnashr, 1942.
3. Salim Ashur. Muhabbat kitobi. G'. G'ulom nashriyoti, Toshkent 2018.

MUQIMIY "SAYOHATNOMA" LARINING NASHRLARARO QIYOSIY TAHLILI

H.O. Safarova

BuxDU, f.f.n. dotsent.

X.I. Baxtiyorova

*BuxDU, Matnshunoslik va adabiy manbashunoslik
yo'nalishi II bosqich magistranti.*

Annotatsiya: Maqolada Muqimiy asarlari nashrlaridagi "Sayohatnoma" janrida yozilgan asarining farqli va o'xshash tomonlari hamda ularning davr talabidan kelib chiqib, tushurib qoldirilgan va tahrir qilingan bndlari to'g'risida mulohaza yuritilgan.

Kalit so'zlar: Muhammad Aminxo'ja Muqimiy, sayohatnoma, murabba', tahrir, tahlil, tanqid, qozi, mufti, noshir, nashr.

O'zbek she'riyatida "Sayohatnoma" janrining shakllanishi Aminxo'ja Muqimiy nomi bilan bog'liq. Muqimiy Farg'ona vodiysi bo'ylab sayohatga chiqib, topgan ozgina puliga Isfara, Konibodom, Qo'qonning bahavo joylariga sayohat qilgan. Sayohatlaridan olgan taassurotlarini esa nazmda ifoda etgan. Bu misralar bugungi kungacha "Sayohatnoma" nomi bilan mashhurdir. Ma'lumki, uzoq yillar davomida Muqimiy ijodini o'rganishga biryoqlama yondashildi. Ya'ni uning turli janrlardagi diniy-tasavvufiy va ijtimoiy-siyosiy mavzulardagi she'rlari umuman o'rganilmadi, yoki o'rganilsada, nashr etilmadi. Nashr etilganlarini ham tahrir etilgan holda chop etildi. Maqolamizda Muqimiy asarlari nashrlarining sho'rolar davridagi 3ta va mustaqillik yillaridagi 2ta nashri asosida fikr bildiramiz.

Ular - 1953-yilda G'afur G'ulom tomonidan Muqimiyning "Tanlangan asarlar"i, G'ulom Karimov nashrligida 1960-yilda Muqimiy "Asarlar" to'plamining 2 tomligi, 1974-yilda G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyotida G'ulom Karimov tomonidan Muqimiy "Asarlar"i qayta chop etilgan nashri, Abdullatif Turdialiyevning xizmatlari asosida oldingi nashrlardagi xatolar tuzatilgan va kamchiliklari to'ldirilgan holda 2010-yilda Muqimiyning "Bog' aro" nomi bilan qilingan she'rlar to'plami nashri va 2022-yilda Nurboy Jabborov nashrligida Muqimiyning keyingi yillarda topilgan asarlari kiritilgan "O'zim har joydaman, ko'nglim sandadur" nomli nashlaridir.

Yuqorida keltirilgan nashrlarning barchasida "Sayohatnoma" asari kiritilgan. "Sayohatnoma"larining nashrlararo qiyosiy tahlili qilganimizda juda ko'p o'rinlarda tushurib qoldirilgan so'zlar va tahrir etilgan bandlarga ko'zimiz tushdi.

"Qo'qondan Farg'onaga" (ba'zi nashrlarda Qo'qondan Konibodomga) deb ataluvchi qismining 10-bandi sho'rolar davrida chop etilgan nashrlarning barchasida va 2010-yilda Abdullatif Turdialiyev tomonidan nashr etilgan "Bog' aro" she'rlar to'plamida quyidagicha keladi:

Ko'p odamidin Beshariq
Bog'larda ekmishlar tariq
Yetim haqi-go'shti baliq,
Qilmishlari nayrang ekan.²¹

Xuddi shu band 2022-yilda Nurboy Jabborov tomonidan nashr etilgan "O'zim har joydaman, ko'nglim sandadur" deb nomlangan she'rlar to'plamida esa farqli ravishda berilgan:

Ko'p mardumidin Beshariq
Ahlini "quttout tariq"
Yetim haqi – go'shti baliq,
Ishlari revu rang ekan.

Misollarning 2-misrasidagi tafovutli qo'llangan so'zlarga e'tibor beradigan bo'lsak, birinchi bandda Beshariq odamlarining bog'larda tariq ekishi haqida aytilsa, ikkinchi bandda Beshariq odamlarini "quttout tariq" deya ta'riflaydi. "Quttout tariq" so'ziga Navoiy asarlari tilining izohli lug'ati, 4-jildida "yo'lto'sarlar", "yo'l bosib o'tuvchilar" deya izoh berilgan. Qaysi nashr to'g'ri ekanligini bilish uchun Filologiya fanlari doktori

²¹ G'afur G'ulom. Muqimiy. Tanlangan asarlar. -Toshkent: O'z SSR davlat nashriyoti, 1953. 58-bet

Q.Pardayev tomonidan aniqlangan 6352 raqamli bayozdagi bandni keltirib o'tamiz:

Ko'p mardumidin Beshariq
Ahlini "quttout tariq"
Yetim haqi – go'shti baliq,
Ishlari revu rang ekan.

Demak, 2022-yildagi nashr asliyatdagi bilan bir xil ekan.

"Qo'qondan Shohimardonga" deb ataluvchi qismining 5-bandida ham tahrirga uchragan jumlar mavjud. Bu band ham sho'rolar davrida chop etilgan nashrlarning barchasida va mustaqillik yillarida nashr etilgan "Bog' aro" she'rlar to'plamida bir xilda quyidagicha keltirilgan:

Mingboshilik kimning ishi,
Desam, dedi bedonishi,
Bir Qo'shtegirmonlik kishi,
Xo'ja Iso badkor ekan.

2022-yilda Nurboy Jabborov tomonidan nashr etilgan "O'zim har joydaman, ko'nglim sandadur" deb nomlangan she'rlar to'plamida esa o'zgarishlar mavjud:

Mingboshilik kimning ishi,
Desam, dedi bir donishi,
Bir "Qo'shtegirmonlik" kishi,
Xo'ja Iso bekor ekan.

Bandlarning 2-misrasidagi "bedonishi" va "bir donishi" so'zlari bir-biriga zid so'zlardir. Biri dono, oqil insonni bildirsa, biri nodonni anglatadi. 4-misradagi "bekor" va "badkor" so'zlari ham xuddi shunday. 2022-yildagi band misralaridan ma'lum bo'lishicha, Muqimiy savol bermoqda. Bu joyning mingboshisi kim? Shunda bir oqil odam bir "Qo'shtegirmonlik" kishi ekanligini aytmqda va Xo'ja Iso mingboshilik lavozimidan bo'shagani ta'kidlanmoqda. Qaysi nashr to'g'ri ekanligini bilish uchun Filologiya fanlari doktori Q. Pardayev tomonidan aniqlangan 6352 raqamli bayozda keltirilgan o'sha to'rtlikni keltirib o'tamiz:

Mingboshilik kimning ishi,
Desam, dedi bir donishi,
Bir "Qo'shtegirmonlik" kishi,
Xo'ja Iso bekor ekan.

Demak, 2022-yilgi nashr asliyatdagi bilan bir xil. Oldingi nashrlarda "bir donishi" so'zining "bedonishi" ga aylantirilishi natijasida muallifning badiiy niyati butunlay teskari talqin etilgan. 4-misradagi "bekor" so'zining "badkor" tarzida tahrir qilinishi misralar mazmunini o'zgartirib yuborgan.

Hozirda hech qanday lavozimda ishlamaydigan Xo'ja Iso ismli shaxs yomon ishlar qiluvchi mingboshi deya talqin qilingan.

8-bandda ham tahrirga uchragan misralar mavjud.

Unda bo'lus G'ozi dedi,
Ham mufti, ham qozi dedi,
Yurt barcha norozi dedi,
Qilg'on ishi ozor ekan.²²

Mazkur bandning 2022-yildagi nashrda va 6352 raqamli bayozda mana bunday ekani kuzatiladi:

Anda bo'lus hoji dedi,
Ham mufti ham qozi dedi,
Yurti hama rozi dedi,
Bechora beozor ekan.

Ushbu bandlar Do'rmancha mavzesining bo'lusi haqida. 1-bandda, G'ozi bo'lus qishloq rahbarlaridan bo'lib, barcha mansablarni egallab olgan, uning zolimligidan xalq ozor chekib, norozi bo'ladi. Keyingi nashrdan keltirgan misolimizda Do'rmancha mavzesining bo'lusi hoji ham muftilik, ham qozilik qiladi. Yurtdagi insonlarning hammasi bu bechora beozor isondan rozi degan fikrlar mujassam. E'tibor bering, G'ozi obrazi asliy matnda umuman uchramaydi. Davr talabi nuqtai nazaridan bandning barcha misralari tahrir qilingan. Buning natijasida esa muallifning diniy lavozim egalari ya'ni mufti, hoji va qozilar haqidagi qarashlariga xato baho berilgan. Bunday tafovutlar anchagina.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, tushurib qoldirilgan bandlarning ba'zilar hech bir sababsiz qisqarishga uchragan bo'lsa, ba'zilar sho'rolar davri nashrlarining davr talabiga ko'ra qisqarishga uchragan.

Adabiyotlar:

1. G'afur G'ulom. Muqimiy. Tanlangan asarlar. -Toshkent: O'z SSR davlat nashriyoti, 1953.

2. G'ulom Karimov. Muqimiy. 2 tomlik asarlar to'plami.- Toshkent: O'z SSR Davlat badiiy Adabiyot nashriyoti, 1960.

3. G'ulom Karimov. Muqimiy. Asarlar.- Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san`at nashriyoti,1974.

4. Abdullatif Turdialiyev. Muqimiy. Bog' aro. She'rlar.-Toshkent: Akademnashr,2010

5. Nurboy Jabborov. Muqimiy. O'zim har joydaman, ko'nglim sandadur. - Toshkent: Adabiyot,2022

6. Q. Pardayev. Oltin bitiglar. 2019 Vol.1. www.navoiy-uni .uz.

²² Abdullatif Turdialiyev. Muqimiy. Bog' aro. She'rlar.-Toshkent: Akademnashr,2010. 278-bet

ПРОБЛЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО ЯЗЫКА И ИХ РЕШЕНИЯ Тургунбоев Асадбек Бахтиярович Гафурова Дилбар Хакимовна	75
MAQOLLAR TARKIBIDAGI LEKSIK ANTONIMLARNING TURKUMLANISH JIHATDAN TURLARI Ubaydova Hulkarbegim.....	79
MULOQOT TIZIMIDA NUTQIY SHAROIT VA VAZIYATNING O'RNI Usmonova Mohinur Ulug'bek qizi.....	82
ФРАЗЕОЛОГИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА Хамраева Дилрабо Рамазановна.....	84
SHIFOKOR VA BEMOR O'RTASIDAGI NUTQ VA MULOQOTNING TURI Yunusova Maftuna Shokirovna	87
СПОСОБЫ ОБРАЗОВАНИЯ ОЙКОНИМОВ Чоракулова Дилнора Зокиржоновна	91

II. SHO'BA. ADABIYOTSHUNOSLIKDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

OSMANLI EDEBIYATI ÇALIŞMALARINA DİJİTAL YAKLAŞIMLAR Selim Yavuz ...	95
ADABIYOTSHUNOSLIKDA TURKUMLILIK TARAQQIYOTI Sh.N.Axmedova Mustafoyeva Malika	108
YASSAVIY TOSHBOSMASI NASHRLARIDA TATAR TILI FONETIKASINING TA'SIRI Amonova Zilola Qodirovna Baxtiyorova Gulnigor Murodillayevna.....	112
AHMAD A'ZAM'IN "RÜYA YA DA GÜLİSTAN'A YOLCULUK" ROMANINDA SEMBOLLER Abduraxmonova Mohira	115
ADABIYOT ABADIY... Abdumannonova Shaxinur Valijon qizi.....	120
ALISHER NAVOIYNING "XAZOYIN UL- MAONIY" KULLIYOTIDAGI DEVONLARDA ISO ALAYHISSALOM SHAXSIYATIGA MUROJAAT Baxronova Maftuna Istamovna.....	123
TOHIR MALIK ASARLARIDA "VAQT" MASALASI Hasanova Solihabonu Soli qizi Ilmiy rahbar: Rustamova Gavhar Bahron qizi.....	127
ZAMONAVIY O'ZBEK SHE'RIYATIDA NAFS KO'RINISHLARI Jo'rayeva Muhabbat Amonovna.....	128
MUHAMMAD YUSUFNING "O'KSIMAGIN O, YURAK" SHE'RIDA FITOMORF OBRAZLAR IFODASI Mubnova Aziza Mansurovna Ilmiy rahbar: Rustamova Gavhar Bahron qizi	133
ISTE'DOD VA IJOD MASALASI Nafisa Karimova.....	136
ПОРТРЕТ КАК ИНСТРУМЕНТАРИЙ ВОСПРОИЗВЕДЕНИЯ ПСИХОЛОГИЗМА В «ЖЕНСКОЙ ПРОЗЕ» ЗУЛЬФИИ КУРОЛБОЙ КИЗИ Муртазаева Феруза Рашитовна Шермухамедова Насиба Алмазовна	139
ABDULLA QAHNOR NIKOYALARIDA O'ZBEK AYOLI OBRAZINING ESTETIK IFODASI Naimova O'g'iloy Alisherovna.....	143
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PREREQUISITES OF LITERARY ANALYSIS Nuridinova Manzura Jurayevna	145
ФАФУР ҒУЛОМНИНГ БОЛАЛАРГА БАҒИШЛАНГАН ШЕЪРЛАРИДА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЛИК Дилрабо Қувватова Гулҳаё Шокирова	148
BOLALAR ADABIYOTIDA ANVAR OBIDJON IJODINING BADIY TALQINI VA O'ZIGA XOS ESTETIK XUSUSIYATLARI Qobilova Aziza Ahrorovna.....	152